

BARTHA GUSZTÁV

SAJGÁS

Negyedik fejezet

Tizenkilenc éves korában minden az ember. Egyik percben gyermekmód álmodozik, a rákövetkezőben, életunt aggastyánként, az élet hiábavalóságát bizonygatja.

Valló Péter miért lett volna kivétel?

Parttalan végletek között cikázó képzelete híján mivé lett volna? Anyósok kedvencévé, teszi-veszi emberkévé, aki idejekorán helyre kis pocakot ereszt, s gond nélkül erjeszti maga körül az unalmat. „Élet ez?” – kérdezhetné akkor joggal bárki; és Valló Péter kérdezte is, igaz, csak magától, ha a folyton valamit rágcsáló, bendőjét tömő... tunyasággal találkozott. És: találkozott. A délelőtti műszakok alatt többször türtőztetnie kellett magát, hogy rá ne borítsa az asztalt a kolhoz műszergyártó részlegének raktárosára. Végigvárni azt a tötyögést, szörtyögést, amit a Lajos művelt, amíg megtalálta s leemelte a raktár polcairól a keresett alkatrészeket rejtő dobozokat – ideg kellett! Ahhoz meg birkatürelem, míg az asztalra borított, apróbbnál apróbb kondenzátorok, az Á, B és C betűjelekkel megnevezett, rikitósárga, mélyfekete vagy tűzpiros színű bigyuszok halmazából bütykös ujjaival kiszámolta a heti norma teljesítéséhez szükséges mennyiséget. Talán, ha nem rágcsál közben kekszet, töltött ostyát vagy kenyérhéjat, s nem hümmög annyit tele szájjal, nem tévesztette volna el annyiszor a számolást. De mert csak azért is folyvást evett és hümmögött, számolt hát, és újrászámolt rendületlenül. Törődött is azzal, hogy a félvezetők híján áll a futószalag; a délutáni műszakokban éjfélélig kell majd túlóráznia a brigádnak, hogy hozni tudja a havi tervet! Ő a Lajos volt, a párttitkár sógora – és kész!

Mivel mást nem tehetett, Péter a raktár asztala mellett állva sokszor elábrándozott azon, hogy mégiscsak eltanulja barátjától, Vendeltől a betűrajzolás minden csínját-bínját, és dekorátornek áll. Transzparenszeket, plakátokat fest majd, kidíszíti a munkahelyi Vörössarkokat, és... és igen, a maga ura lesz, nem lesz kiszolgáltatva ilyen hólyagoknak, mint a Lajos. A gondolat megnyugtatta, eltöltötte hálaérzettel barátja, Vendel iránt.

Vendel két bőrönddel érkezett, költözött a Juci halála után két és fél évig üresen, kifosztva árválkodó házba. A bubifrizurás, öltönyös fiatalember Vinceként mutatkozott be a konyhakötényben eléje siető Valló Borisnak, s azt sem titkolta, hogy fél az ideúton őt megfenyegető

mogorva vénemberektől, néhai Bakos Juci testvérbátyjaitól. Nem ok nélkül. A csempét lefeszegette volna a falról a két öreg, ha engedik. Nem engedték. Mikor már minden mozdíthatót kirámoltak a házból, a kolhozelnök rájuk küldte a körzeti milicistát, de még így is kiszaggatták a falból drótostól a villanykapcsolókat, csatlakozókat, kibunkózták a fürdőszoba betonjából a kádtartó vasakat, s annyi kárt csináltak a meszelt falban, ablaküvegben, amennyit csak tudtak. Mégsem ez jelentette a gondot Vallónénak; nem sokkal a házrongálás után fülébe jutott, hogy a testvérek azzal fenyegetőznek, ha a kolhozelnök idegent költöztet a házba, ők biz' azonmód rágyújtják a tetőt az új lakóra. Nem is akadt igénylője a háznak a faluban, pedig lett volna rászoruló, és Valló Boris is mindent elkövetett, hogy találjon egy embert, aki felfog a lakatlan portán; megszabadítja őt végre a rémálmaiktól. A tanácselnök hitegette, a párttitkár biztatgatta, csak éppen történni nem történt semmi. Vagyis, annyi, hogy a testvérek mind sűrűbben bukkantak fel a szomszédban. „Szemrevételezik a kolhozhozományt” – élcelődött Jancsi bácsi, de Vallónénak egyáltalán nem volt nevezhetnékje. Álmaiban nem a tűzvész látványa riogatta éjszakai nyugalmát, ezt amúgy sem nézte ki a két, kaparkodásban meggörbédett öregemberből; a gyűjtogatásért börtön jár, vagyonvesztés, s azok sok mindent akarhatnak, csak veszíteni nem. „Meglásd, a végén ideköltöznek! – ojtogatta félelmét az urába Valló Boris. – Az ételt kinézik majd a szánkából! Mert – feljelentgetők, folyton más szemében keresik a szálkát.”

Vendel, aki akkor még Vince volt, erélyes pártfogóra lelt Vallónéban. Az asszony tíz helyett lótot-futott, rendezkedett körülötte; függöny került az ablakokra, a kolhoz jóvoltából néhány bútordarab a konyhába, szobába, na és egy kétkarikás gáztűzhely, nagy piros gázpalackkal. Ez utóbbira volt a legbüszkébb Valló Boris, hogy volt türelme kijárni a rávaló pénzt a gazdaság garasoskodó főkönyvelőjénél.

„Nem nézhetem el, hogy egy teát ne tudjon megfőzni magának” – szerénykedett Vallóné az ismerősök, szomszédok előtt, majd azonnal a műteremlakásra terelte a szót, mert a faluban senki nem tudta elképzelni, hogy is néz az ki belülről. Összefestékelt aszalterítőről, szertesét heverő festékesdobozokról, ecsetekről, és orrfacsaró oldószerszagról beszélt Valló Boris, meg a szobasarokba állított nagytekeres piros színű szövetanyagról... Végül felpanaszolta, hogy a nagyobbik fiát egyelőre kénytelen a festő elvtársnál hálalni, mert az eszementek nem átallnak éjnek évadján ott settenkedni, leselkedni a ház előtt. Az ostoba vénemberek nem és nem hajlandók tudomásul venni, hogy nincs közük a házhoz.

Vincécskének – ahogy kezdetben becézte újdonsült szomszédját Val-lóné – alig lehetett szavát venni. A kérdésekre adott rövidke igen, nem válaszaiból Valló Boris így is összerakott róla a maga számára egy használható képet: szakközépiskolát végzett, katonaviselt, szerelem nincs a láthatáron; Ungváron lakik a szüleivel, akiket szeret, s akikhez minden hétvégén hazautazik majd. Az meg magától értetődött számára, hogy havi negyven rubelért az ő konyháján fog kosztolni a csendes, rendes fiatalember.

Valló Péter nem érte be ennyivel. Ha tehetne, ott sündörgött Vince körül. Nem a fiatalember különossége vonzotta (a tavasszal és ősszel városi kórházban eltöltött hetek alatt sok – mit sok: rengeteg! – emberi furcsaságot volt alkalmá látni, megismerni), hanem az, amit a saját habitusából felismerni vélt benne. Az ellentétek kölcsönös vonzásáról szóló bölcselet szépen cseng ugyan, de a végkifejlete átalakulás vagy megsemmisülés. Péter se ezt, se azt nem akarhatta, mert nagyon megszenvedte már a magányt; s mivé lett volna akkor, mivé, ha magára erőlteti Vince mind szembeötlőbb manírjait? (Szakáll, csöves szerkó, térdet verdeső, bojtos, sárga sál...) Különc kölöncé, utóbb mondvacsinált vértanúvá vált volna, mert senki nem szenvedheti el sokáig, hogy folyton maga mellett tudja tükörképét.

Sokkal, de sokkal többre vágyott: egy igazi barátra. Ez a vágy csitította türelmetlenségét, ringatta álomba sokáig. Ráadásul Vendelhez hordta a hétvégeken felülő gondolatait, kérdéseit a végtelenbe táguló világegyetemről, az élet semmisségéről, vagy csak egy elolvasott könyvről, hogy lássa, ő is észrevegye: egy komoly ember gondolja komolyan a barátkozást. De – és a betegsége után ez volt életében a második megfjezhetetlennek tűnő titok – nem tudott igazán a szívéhez férkőzni, valami hiányzott a kapcsolatukból, valami, ami elengedhetetlenül fontos egy mély, igazi barátságához. S hiába törte rajta a fejét Valló Péter, nem tudott rájönni, mi az, ami hiányzik ahhoz, hogy Vendel feladja a tisztes távolságtartást.

Munkából jövet a reggeli műszak után, mindig az eperfához támasztotta biciklijét, majd átköpiött a bal válla felett, csak aztán simogatta meg a kutyáját, hagyta magát játékba vinni Ducsko által. Nem tudta hol, mikor ragadtak rá e babonaságok, de ha elfelejtette elismételni őket, lelkiismeret-furdalást érzett, vagy baljós előérzete támadt. Könnyebb volt csak jobb lábbal lépni a küszöbre, csak tele vödör vizet bevinni a házba, mint a rosszat, bajt sugalló érzéseket egy percig is elviselni. Idővel a Vendelhez

való bekukkantás is a rituáléja része lett. Nem azért, mert nem lett volna kívül szót váltania; ha mást nem, Kati mamát mindig odahaza találhatta. Mióta magukhoz költöztették a mind magatehetetlenebb öregasszonyt, naphosszat a kiságy végében ült, s hol paszulyt fejtett, hol málét morzsolt, vagy az ölében doromboló macskát simogatta – az ő világa az ágy két négyzetméterére zsugorodott. „Hát igen – szánta, sajnálgatta magában Péter –, ennyi az élet!”

Jobb, magasabb gondolat az eperfa alatt sem jutott eszébe, hiába időzött, simogatta kitaróan nagyra nőtt kutyája buksi fejét. Csoda, hogy közhelyet szólva nyitotta rá az ajtót Vendelre?

– Ma élünk, holnap nem – mondta, majd óvatosan körbekémlelt a szobában, kereste, mit végzett a barátja tegnap óta. „Semmit – állapította meg magában –, munkaasztalán ugyanaz az úttest fölé szánt lózung kiterítve, mint tegnap délután”.

– Reggel be kellett utaznom a városba – magyarázta lustasága okát Vendel. – Volt egy kis gond odahaza.

„Igen, de hol van az az otthon, a város melyik csücskében, meg egyáltalán: mi gondja lehet Vendelnek?” – kérdezte magától Valló Péter, majd lehuppant a fal mellett álló székre. Érezte, hogy neki kellene megszólalnia, mondania valami fontosat, de csak ott tudta folytatni, ahol elkezdte:

– Balázsnak se kellett volna még meghalnia.

– Ki az a Balázs? Ismertem?

– Akinek a katonai temetése volt.

– Ja! – húzta szót és a plakátbetűket rajzoló ecsetet Vendel, majd bal kezével a szakállát, bajszát percegetve elhátrált az utcára néző ablakok előtt álló asztaltól: – Örülj neki, hogy nem soroztak be, megúsztad az öreg katonák basáskodását, az állandó egzecíroztatást... az afganisztáni kalamajkját!

– Örüljek? – fordult a kérdéssel Valló Péter a még hátráló művész felé, mert művész volt Vendel, igazi festőművész. Legutóbb két darab ropogós szárubelest kapott egy Szent Györgyöt ábrázoló képéért, azelőtt meg százat egy kisebb méretűért. Igaz, titokban festi őket, éjszaka, de akkor is: háromszáz rubelt keresni két hét alatt!

– Az a te bajod, hogy komolyan veszed: aki nem szolgál a seregben, az nem ember. Tudod, kik terjesztik ezt az ostobaságot? Az olyan ipsék, akiknek annyi kis izgalom, történés volt az életükben, amit a katonai szolgálat két-három éve alatt megéltek – Vendel visszalépett az asztalhoz,

festékbe mártotta az ecsetet. – Azt hiszed, én repestem az örömtől, mikor négyévnyi tanulás, kétévnyi katonáskodás után egy isten háta mögötti, ágrólszakadt kolhoz dekoratőre lettem? Egy frászt! De ha akkor adok a kárörvendők véleményére, hogy a komcsik élve eltemettek – fellógatom magam.

Valló Péter hallgatott. Vendel betűt betű után megrajzoló mozdulatait figyelte, majd a sánta lábú széket nyekergette maga alatt, s közben arra gondolt, hogy barátja újra kioktatta, hogy megint, mint mindig, igaza van. Nem, így nem állhat elé azzal, hogy tanítsa meg őt a betűrajzolásra, se azzal, hogy rettentően fél a holnapi naptól – a végén kinevetné.

A hosszúra sikeredett csendet Vendel törte meg:

– Gubanc van a munkahelyen?

– Nemigen – felelte kisvártatva Péter, s közben arra gondolt, ha nem számol a Lajossal, meg azzal, hogy megint nem fizetnek túlórapénzt, és annak se néz oda, hogy a műszergyártó részleg dolgozóival – kopejkákért – egy álló hétig takarmányrépát egyeltetett a kolhozelnök: valóban semmi érdemleges nem történt. Cinezi a panelokat, letudja a műszakot – és kész.

– Ne akard mind a húsz asszonyt egyszerre meghódítani! Válassz ki közülük egyet, és a végén még élvezni is fogod a... műszergyártást.

Valló Péternek fájtak a barátja szavai, sértették önérzetét. „Ha tudnád, hogy holnapra behívóm van, jelentkezni kell orvosi felülvizsgálatra, nem gúnyolódnál” – berzenkedett magában, de szólni semmit nem szólt. Mit mondhatott volna, na mit? Hogy fél, nem jön álom a szemére?

Okosabb dolog begombolkozni a hallgatásba, hagyni, hogy a másik beszéljen.

Várta Péter, emberül állta a közöttük lévő négy év körkülönbség meghatározódását. Megtehetné volna, hogy feláll, és hazamegy, annyiszor hallotta Vendel kiselőadását a rendszer átkáról, de annyiszor, hogy kapásból el tudta volna ismételni. Amint s ahogyan elindult barátja föl-le a szobában, már tudta, mi következik, hogy... újfent eltaszítja magától. Miért, igen, miért nem veszi észre végre benne a barátot, aki csak bátorításra, jó szóra vágyik!

– Nemcsak én tudtam, meg akik velem együtt kimaradtak a képzőművészeti főiskoláról: ahhoz, hogy szabad legyen a pálya, kapcsolatok kelljenek, pénzzel bélelt borítékok, hanem azok is, akik miatt a helyzet előállhatott. S most figyelj, Péter, ezen a ponton kezd el működni... – itt elhallgatott Vendel, majd halkán, szinte suttogva folytatta – a rendszer ördögi rafinériája. Ők tudják, hogy te tudod; te tudod, hogy

ők tudják: ha nincs összekötetés, pénz, az ember holtáig mázsolhatja a fehér betűket vörös alapra, s mégis, vagy talán épp ezért, felkínálnak neked egy dekoratóri állást, jó fizetéssel, lakással. Nem tehetsz mást, elfogadod: enni kell, öltözködni, csajozni... Már csak várniuk kell, és figyelni. Hogy mire? Arra, Péter, hogy a lappangó – ki merné hangoztatni? – igazságok és a hirdetett tézisek közé szorított sorsodba beletörödsz-e, vagy fellázadsz ellene. Ha beletörödsz: jutalmaznak; ha lázadsz: jön a milícia. Ez még talán rendjén valónak is tűnne: add meg a császárnak, ami a császáré, az Istennek, ami az Istené – ha nem csavarintának még ezen is egyet. Testvériség, egyenlőség... szavak – mondta Vendel már emelt hangon, s merőn Valló Péter szemébe nézett. – De ha leírod, és plakát gyanánt kifüggesztik őket a középületekre, tudtodon kívül cinkosává válsz a rendszernek. Mitfárere lesz az azoknak, akik meglopták az álmodat, kisodortak a perifériára. Kapizsgálok már, miért mondogatom mindig, hogy a szavak csak szavak, és szimpla betűkből állnak: cirill betűkből, latin betűkből...

A kívülről szemszögéből nézve, Valló Péter sorsának lefolyástalannak tűnő állóvázat szellő aligság fodrozta, nem hogy belédobott kő. Az Odesszából való hazatérte és Vendel felbukkanása között eltelt másfél év alatt vele történtek jó, ha kitették egy átlagos, hivatalos kérvényhez csatolt önéletrajz három mondatát. Befejezte a középiskolát. Betegsége miatt felmentették a sorkatonai szolgálat alól. Munkába állt a kolhozba kihelyezett műszergyári részlegen. Egyértelműnek, magától értetődőnek tűnt a jövője is, mintha okos helyen, bölcs emberek rég megírták volna, hogy Valló Borisnak, ha eljön az ideje, csak idéznie kelljen a soros bekezdést. „Van könnyű munkája, elfogadható keresete, és amint felépítjük neki a nagy, háromszobás, konyhás, fürdőszobás kockaházat a mamája telkén, felőlem meg is nőülhet, ha akar – ismételtette Vallóné a rokonok, ismerősök előtt, nehogy újra szóbeszéd támadjon a nagyfia körül (volt belőle elég!). – Én nem szólok bele – ígérte meg végezetül –, azt fogják enni a párjával, amit főznek, csak háború ne legyen!”

Hát igen, csak háború ne legyen! Nem volt a boltokban cukor, ecet – nem baj; hiánycikké vált az étolaj, a cigaretta – nem baj; órákat álltak sorba az emberek kenyérért, növényi zsírért – nem baj, csak háború ne legyen! Hogy ez a mondás a szovjet csapatok afganisztáni bevonulása után vált szállóigévé, vagy már előtte is széltiben használták – nehéz megmondani. De annyian és annyszor mondogatták, hogy végül Ágnes néne is csak legyintett a hallatán, pedig ha valaki, akkor ő tele volt frássszal a következő

ködfüggönyön. A január második napjához méltatlan, ködös-kehes idő a hangokat is tompította. A vas kisajtó sarkainak elnyúló, hosszas csikorgása mégis jól hallható volt, és olybá tűnt, mintha nem emberkéz toltá volna. S valóban, az ajtó magától nyílt ki, nem sarkig ugyan, csak annyira, hogy Valló Péter beléphessen rajta.

Lujza szótlannal tett-vett a konyhában, nem akart tudomást venni Péterről, hogy a fiú bejött, megállt a kiságy mellett. Talán azért, mert kissé meggörnyedt, remegő alakja, félénk tekintete nem illett bele az általa fenntartott pedáns tisztaságba, rendbe. Hát igen, a fűszertartó dobozok a konyhaszekrény tetején; a csészék és a tányérok a tükrös kirakatban; a fazekak és a lábasok a szekrény alsó harmadában szinte sugallták: az élet dolgainak csak egymás után (kisebb, nagyobb, még nagyobb), vagy szépen egymásba rakva (nagyobb, kisebb, még kisebb) szabadna létezniük. Az is fontos, hogy a fogóruha kockás legyen, az abrosz, az ajtó- és ablakfüggöny mintázata pöttyös, a falvédők virágai keresztöltésű hímzéssel készüljenek, mert különben a helyükre szoktatott tárgyak elmozdulnak, kifordítják sarkából a keserves világot. S akkor mi lesz, mi jöhet még?

Ezt érezhette ki Valló Péter nénje nem várt közömbösségből, miután alábbhagyott a félelme és kihúzta magát; sajnálni kezdte Lujzát, a bicegő, kancsal Lujzát.

– Nem vagy éhes? Melegítsek káposztás paszulyt? – kérdezte az asszony váratlanul.

A hangja meglepően visszafogott volt, már-már kedvesnek hatott. Péter mégsem ezen akadt fönn. Miután letette táskáját a kiságyra, és leült az asztal mellett álló egyik hokedlire, egy másik asszonyt látott a spór mellett állni, nem azt a Lujzát, akit kisgyerek kora óta ismert, és sohasem szeretett. A nagy tányér ételt, karéj házikenyeret sem a sokszor tapasztalt „nesze neked” mozdulattal tette eléje: kanál se csörrent, tányéralj se koccant az asztal lapján, és az arkifejezése eközben – a máskor zord, gyűlölködő (uram-bocsá!) – anyáskodóvá vált. „Nem létezik!” – hitetlenkedett magában Péter, de hiába próbálta figyelmét az evésre összpontosítani, nem tudta levenni szemét az ismerős ismeretlenné átváltozott Lujzáról, s már abban sem volt biztos, hogy a kerítéskisajtó magától nyílt ki.

– Egyél csak! – biztatta nénje Valló Pétert, miután félrehúzta, befedte a spóron levő fazekat, és elindult a kiságyhoz. A természetes, mindig fekete fejkendőt, surcot hordó asszony mozgásában nyoma sem volt a szokott darabosságnak, aligság bicegett járás közben, s ahogy a kisszéket a lába

alá húzva, suvickolóshoz szokott kezeit az ölébe rejtve elhelyezkedett az ágyon, maga lett a megtestesült légiesség. Megfoghatatlanná vált Péter számára, nem tudta magában hová tenni.

– Az ő szégyenük, nem a tiéd. Nem kell megvárnod Jancsi bátyádat, nélküle is nyugodtan hazamehetsz – törte meg a csendet az asszony.

– Mindennap öröködik? – kérdezte Péter jobb híján, s hangjától maga is megijedt, annyira nyersnek, idegennek hatott a mind otthonosabbá váló környezetben.

– Ő tudja, miért. Szép nyugdíja van, ülhetne idehaza – válaszolta Lujza, s egy pillanatra elmélázott, majd újra megismételte: – Az ő szégyenük, nem a tiéd.

– Félek – vallotta be Valló Péter két kanál étel között –, tudja... néném, a pénz miatt.

– Fel se fogják hozni – az asszony petyhüdt, vértelen arcán mosolyféle futott végig. – Magamról tudom. Jancsi bátyád se kérdezte meg, azóta se, hol jártam, mit csináltam, mikor bánatomban egyszer itt hagytam. Könnyebb volt neki Bakos Jucit hibáztatni egy életen át, mint engem kikérdezni. Pedig az a szegény asszony – Isten nyugosztalja! – nem tehetett semmiről.

A kanál félúton megállt a Péter kezében, a harapás kenyér rágatlan maradt a szájában, de zavarát leginkább a tekintetére kiülő értetlenség tükrözte.

– Itt hagyta? – kérdezte döbbenten, tele szájjal.

– Jóval azután történt, hogy a magyarok bejöttek. Má' javába jártak fel a falunkbeli lányok Pestre dolgozni, hozogatták haza a kelengyére való pénzt... Én mentem el Jucihoz – épp idehaza volt –; kérleltem, könyörögtem neki, ha istent ismer, vigyen magával... Elegendem vót az örökös szemrehányásból, számonkérésből, abból, hogy Jancsi bátyád bennem látta az okát annak, hogy nem született pulyánk. Lehordott mindenféle félcsípejű kurvának, még az apámat sem kímélte, pedig apám jó ember volt, állt a szavának. Elég az hozzá, három hétig bírta a lábam a strapát a szövőgyárban... Haza kellett jönnöm, a drágalátos uramhoz, hogy ahhoz. Attól kezdve...

Azóta, s ezt Valló Péter is megtapasztalta, a szökést megelőző időszak emléke orvosolatlanul ott sajog, búvópatakként kanyarog a legeldugottabb agytekervények mélyén, nem lehet meg nem történté tenni. S már semmi sem lesz ugyanaz, mint volt azelőtt, mielőtt úgymond (csonkos Béla szerint): világgá ment. Meglehet, azt tett volna jót Péternek, ha az apja, id.

Valló istenesen elveri, az iskola számon kéri rajta a három hét igazolatlan hiányzást; hogy sírjon, szenvedjen, izzadja ki magából az eltulajdonított pénzt, a félévi, érdemtelenül kapott iskolai jegyek ellentétét. De ahelyett: Ágnes néne negédes, Kati mama szánakozó volt irányába; csonkos Béla megígérte, hogy beavatja a méhészkedés rejtelmeibe, Janika neki adta a sok csereberét megélt, Piramis együtttest ábrázoló poszterét; anya megpróbált orvosi igazolást szerezni (eredménytelenül), apja egy jópofa, vicces ember fizimiskáját magára ölteni (reménytelenül).

Nem csoda, hogy Péter végül belebetegedett a sok jószágba.

Valami rettentően kezdett hiányozni az életéből, s bár körülírni sem tudta, nem hogy nevén nevezni, de afelől nem volt kétsége, hogy az a valami létező dolog, s a körülötte élőknak a birtokában van.

Hol éjszaka, lefekvés után, hol reggel, az ébredés első pillanataiban tört rá a hiányérzet keltette szorongás. Bőre hirtelen lúdbőrössé vált, aligság kapott levegőt, és a szíve... a szíve úgy kalimpált, mintha ki akarna szakadni a helyéről. Aztán csönd, gyöngyöző izzadság a homlokon, némi remegés, s jött a percekig tartó ólmos fáradtság – mozdulni sem bírt.

*

Fél órával a menetrendszerű autóbusz érkezése előtt Valló Péter már a buszmegállóban állt. Éjszaka alig aludt (meglehet, ebben a Vendellel folytatott délutáni beszélgetés is közrejátszott), nem reggelizett; az eseménydúsnak ígérkező napnak a gondolata izgatta. Ráadásul: az anyja, a sőtartóig bezárólag, egy nagytáska batyut készített az útra, s mindenáron azt akarta, hogy magával cipelje. Kati mama az ágyvégen ülve a szófogadatlan fiú esetéről motyogott. Öccse csámcsogva evett, s az apja, nem tudni miért, a tehénistállóban felgyült, ott bűdösödő trágyával hozakodott elő, hogy nem csak ő issza a tejet, eszi két pofára a túrót. Péter legszívesebben üvöltött volna; reszkető inakkal, de türtőztette magát. A fürdőkádban ülve, gondolatban mondta meg a magáét id. Vallónak: Janika kezéből sem esik ki a villa. Öccsének öltözködés közben, képzeletben ment neki, vágta jól fejbe, hogy csengjen a füle, ne bosszantsa tovább a gusztustalan csámcsogásával. S igen: köszönés nélkül hagyta ott az egész társaságot, Kati mamástól. Nem tudják megérteni, az istennek se, hogy neki pontban nyolc órakor a járasi Hadkiegészítő Parancsnokság udvarán kell állnia, hogy a sorsárról van szó, nem pár villa ganéról; fogkeféről meg bolyhos törölközőről; csak azért is Pistikéről!

Állt a buszmegállóban. Kopott farmernadrág volt rajta, a legújabb divat szerint, övön kívül hordott piroskockás ing. Rövidre vágott haja

nem illett a nyakában lógó, rockegyüttesek neveivel teleírált rojtos vászontarisznyához, izgékony türelmetlenségéhez. LGT, Piramis, P. Mobil... Ha nem a nadrágszáron, akkor a tarisznya övén zongoráztak az ujjai. Nem és nem – nem jelenhet meg az orvosi felülvizsgálaton hosszú, koszcspajzott hajjal. „Nem és nem...” – kereste a ritmust, oldotta mind breakesebbre a buszravárás keltette szorongást. „Igaza lehet Vendelnek – vélte sóhajtásnyi szünetet tartva –, hogy a Hobó Blues Band az igazi.” Aztán, már csak a három óra húszra gondolt, a hajnali derengésbe belényilálló bluesra. Nem érdekelte a Hadkiegészítő Parancsnokság épületének aszfaltozott udvara, se az odahaza történetek, még annak sem örült, hogy az útra elkészített nagy batyuból végül is csak a sportruháját, szobapapucsát viszi magával. „Mert meglehet, minden meglehet... Igen és igen – kár, hogy nem tanultam meg citerázni!”

Valló Péter fél órát várakozott a buszmegállóban, s közben ugyancsak megszorodtak körülötte utazni vágyó falubelijeit. „Rokon, nem rokon, le a cseresznyefáról” – dörmögte maga elé, és senkire, semmire nem volt tekintettel: az elsők között kapaszkodott fel a zsúfolásig telt autóbuszra, fizette ki a viteldíjat a sofőrnek. „Nem fagyaltozni megyek a városba, behívóm van, vagy mi a szösz!” – igazolta maga előtt a pimaszságát, hogy aztán még undokabbul vesse be magát az egymáshoz préselődött emberek közé. Beljebb kellett jutnia az autóbuszban, mindenáron! A szőke hajú, s minden bizonnyal kék szemű lány a harmadik ablaknál állt, vagyis, mikor beállt a busz a megállóba, Péter ott látta meg. „Még egy kicsikét!” – nyögte, s térdét, könyökét használva, ereje teljes megfeszítésével végül sikerült a lány mögé kerülnie. Tavaszhoz illő, sárga színű, apróvirág mintás ruhácskát viselt. Anyagát selymes tapintásúnak érezte Valló Péter, mikor a kapaszkodóvas után nyúlva, kézfeje végigsiklott a lány hátán. Akarva sem tudott volna közelebb bújni a szőkeség lágyan domborodó csipejéhez, vékonyka derekához, mint ahogy a túlszúfolt buszban utazók odapréselték. Szó szerint. „Ebből se lesz ismerkedés” – volt az első gondolata, de ahogy megérezte ölen a lány feszes fenekét, melltartójának pántját a mellkasán, kisebb rémület fogta el: nyilván ő is érzi az ágaskodó... Visszafojtott lélegzettel várta, mi fog történni, de, és ez kissé meglepte, a lány nem húzódtott el, nem fordult oldalvást. A keze szinte önkéntelenül csúszt mind közelebb a kapaszkodóvasat szorító fehér, puha kis kézhez; s alig hogy hozzáért, a lágyan domborodó csípő megmozdult, először le, aztán lassan föl... Le, lassan föl...

A jó dolgok pillanattá sűrítik az időt. Mire rádöbben az ember, mi is történt vele valójában, a rácsodálkozás kábulatában olyan egyes egyedül marad, mint Valló Péter a végállomásra befutott autóbuszban.

Igen, mozdulnia kellene: de hová? Miért? Miért kell átbukdácsolnia a piacolni érkezett asszonyok busz mellé lerakott kosarain, nagy táskáin? Holott még itt van: hallani ruhácskája halk zizegését, érezni szőke hajának jázminillatát... Itt van valahol! Nem tűnhetett el csak úgy!

Sietett. Futott. Rohant. Be a váróterembe, ki a váróteremből; végig a hosszú placcan, egészen a nagyútig, meg vissza, még az indulásra kész autóbuszokba is bekukkantott, de sehol nem találta a sárgaruhás lányt. Elnyelte a káprázat, hogy az! Mert mi más lett volna az egész, ha nem egy káprázat, ébren álmodott álom? „Nem és nem igaz...” – lihegte, ismételte kifulladásig Valló Péter; azért mégis visszament a váróba, fölment a lépcsőn a terem galériájára, hátha... A karzatot egy hűtőpultos gyorsbüfé foglalta el vaslábú asztalaival, székeivel, s a kávé ugyanúgy két csészéből itták reggel kilenc óra előtt a vendégei, mint másutt. Mióta bevezették az új pártfőtitkár, Andropov tiltó rendelkezését a reggel kilenc óra előtti alkoholárusításról, senki nem csodálkozott a dolgok ilyenként alakulásán. Péter sem. Csalódottsága okán maga is beállt a sorba, kért két kávé, majd, miután illendően viszonzta a túlpirosított büfésnö cinkos mosolyát, gondolkodás nélkül magába döntötte az egyik csészében lévő féldeci vodkát. „Uramisten, mi lesz, ha észreveszik rajtam az orvosok, hogy ittam!” – rémületét követően egyik cigarettát a másik után szívta a kávézó egyik asztalánál ülve, s közben ekként okoskodott: „Tojok rá, ő kezdett ki velem, ejtett a végén pofára – nem én őt!”

Gyalogosan indult el a városközpontba. A kék színű Ikarus autóbuszok gyors egymásutánban haladtak el mellette. De nemhogy a számukat – 2-es, 7-es, 10-es... –, a kereküket se igen látta Valló Péter, annyira lekötötte a figyelmét az útpadka finom, a sebes gépjárművek légsvungja által folyvást más és más alakzatba fodrozódó, csipkéződő porának a látványa. Az elmúlás, vagy az illékony valóság mibenlétén elmélkedik ilyenkor az ember; ha nagyon csalódott, nem tud szabadulni önnön semmiségének tudatától. Porba sűjtja. Istenem, milyen rettentően nehéz onnan felállni! Gondolni is arra, hogy még ma dolga van: el kell jutnia A pontból a B-be, ahol majd gatyaszárban végigmegy egy csomó fehérköpenyes, vadidegen férfi és nő előtt, akik forgatják és tapogatják; súlyát, magasságát méregetik, csalafinta, beugratós kérdésekkel nyaggatják hosszú perceken át, hogy végül kezébe nyomhassanak egy, a járási kórházba szóló beutalót. Mert ott majd alaposabban megforgathatják és megtapogathatják; a kórlap macskakaparásszerű bejegyzéseiben megindokolhatják azt, hogy miért nem lehet katona. Miért... „Miért nem fordult legalább egyszer hátra,

hogy láthassam az arcát, megismerhessem?” – emelte tekintetét kérdőn Péter a magasba, saroknyira a Hadkiegészítő Parancsnokság épületétől.

Bő húsz perce volt még nyolc óráig. Méricskélhetne volna kedvére – mint már nemegyszer – avatott szemmel az üzletkirakatokra kiragasztott, a házfalakra felfüggesztett plakátok, az úttest fölé kifeszített lózungok nagy fehér betűit. Eltöprenghetett volna azon – mint már annyiszor –, hogy a kisebb, nagyobb, még nagyobb ötágú-csillagos, sarlós és kalapácsos, Lenin arcéles klisékhez hozzá lehet-e jutni készen, mikor dekoratórnek áll, vagy magának kell majd kimetszenie linóleumból, mint tette Vendel. Ez utóbbi eshetőség problémák garmadát vehette volna fel, elégségesen kitöltve a várakozás idejét, ha már a kezdet kezdetén nem folytak volna össze azok a fránya cirill és latin betűk Valló Péter szemei előtt. De – összefolytak. A lózungok kerekded betűi meg fogták magukat, és egyszerűen leperegtek; ott gurultak, karikáztak a föllocsolt, fénylő hátú aszfalton. Valló Péter képzeletében a betűk helyén, a sárgán villogó szemafor fölött tavaszhoz illő, apróvirágos, napsütésben fürdőző rét kezdett el burjánzani a hosszú, vörös színű vásznanon, és csak burjánzott, csak burjánzott...

A járás falvaiból és a városból behívókkal verbuvált, kiszuperált osztag (így nevezték egymás között magukat a fiúk) teljes létszámban ott ácsorgott, csámborgott a parancsnokság épületének bejárati kapuja előtt. Péter először azt hitte: őt várják. De nem. Azzal fogadták, hogy nem lesz orvosi vizsgálat, s ha az információs iroda ablakánál leadja a behívóját, expressz kézhez kapja a kórházi beutalóját. Valló Péter ment, leadta a behívóját, kézhez kapta a háromszögű pecsétel hitelesített kórházi beutalót, aztán, mivel ő sem tudta (először fordult elő, hogy elmaradt az orvosi felülvizsgálat), mi ilyenkor a teendő, beállt a fiúk közé. Együtt fütyentgetett velük a mellettük elhaladó lányok, asszonyok után; köpködté szerte a pirított napraforgó maghéját; nejlonzacskóba fújta a cigarettafüstöt, mert úgy nagyobbat durrant, jobban meghűtötte a vért a mit sem sejtő járókelőkben. Azonban, mintegy parancsszóra, egyszerre csendesedett el a társaság, alászálló nevetésük megjegesedett, lehűtötte a kedélyeket. Félénken, hol egymásra, hol a bejárati kapu felé pillogtak, de mert nem akadt önjelölt hangadó közöttük, se a kapun nem jött ki senki, hogy megfogadni érdemes tanáccsal lássa el őket, a kezdeti dermedtség átcsapott lehangoltságba. Majd mindannyiuknak eszébe jutott valami... rossz, végül az, hogy ő fél ember, selejt, akit a parancsnokság szóra se méltat. Péternek is fáj ez a tudat, már hogyne sértette volna az önérzetét! Szíve mind szaporábban vert, gyomra gombócnnyivá zsugorodott;

reszketett, izzadt, s ha nem szólal meg egyikük (talán a Macsolára való gyerek), és nem tanácsolja azt, hogy menjenek a kórházba, nehogy a késedelemből baj származzon – lába összecsuclik a gyengeségtől.

Vert seregként vonultak be a kórház felvételi osztályára, s nemcsak a felvételi papírokat adataikkal kitöltő, ügyükben telefonálgató nővérke, de a vörös hajú, piros köpenyes, folyvást zsémbelődő öreg takarítónő sem értette, hogy fér el annyi szép szál fiatalember az irodától üveglablakkal leválasztott csöppnyi előtérben. Végül mindahányuk adatait feljegyezte a nővérke, s leadhatták civil ruháikat a raktárba, felvehették az otthonról hozott sportruhákat, pizsamákat, felhúzhatták lábukra a szobapapucsokat; elindulhattak a nővér után, szépen, libasorban, hogy elfoglalják a kórházi osztályok üres ágyait. Legtöbb fiú a szemészeti, orr-fül-gégészeti és a traumatológiai osztályra jutott. Holnapi viszontlátással váltak el egymástól, holott tudták, hogy se holnap, se azután nem fogják óhajtani egymás társaságát, sőt, ha módjukban áll, még azt is letagadják majd a többi beteg előtt, hogy ismerik egymást.

Péter sem vágyott egyébére – míg tartott a csoportos vonulás épületről épületre, emeletről emeletre –, csak arra, hogy mielőbb kórtermi ágyában tudhassa magát, s újra, igen, újra Valló Péter lehessen, ne egy leírt sorköteles a sok közül.

Az idegosztály új, háromszintes épületébe négyen követték a nővérkét: két fiú lemaradt a földszinti folyosóra nyíló, a mozgásszervi bántalmakkal küszködő és az agyarázkódásos betegek számára fenntartott szobákban. Péter és még egy társa nevét olvasta fel utolsónak a kezében szorongatott papírosról a nővérke, aztán ők is elindultak föl a lépcsőn a harmadik emeletre. Az első lépcsőfordulóban még alig, a másodikban annál inkább hatalmába kerítette Valló Pétert az ellenszenv, amit a mindvégig mögötte szörtyögő, tösnyögő fiúval szemben érzett. Kis híján múlt, hogy nem fordult vissza, s pofán nem vágta a majd kétméteres... tunyaságot, de túrtöztette magát, nem először. Mindenki tudja róla, hogy szimuláns, hogy egy kivételezésbe belehízott pártfunkci-poronty, egy leendő léhűtő, hogy az! „Még hogy vegetatív disztóniás!” – sziszegte Péter, már a folyosón, az osztályos főnővérre várva, aki megmutatja majd a szobájukat, ágyukat, s úgy körül kedveskedi, nyálazza a pöffeszkedő hólyagot – aki magyarul egy kukkot nem hajlandó kiejteni, pedig érti, beszél a nyelvet (magyar anya szülte!) – hogy annak láttán felfordul az ember gyomra.

„Testvériség, egyenlőség...” – dobta magát teljes súlyával Valló Péter a számára kijelölt ágyra: megérkezett. „Bezzeg, nekem nem mondta a

nővér, miközben bekísért a hármas számú kórterembe: Péterke pihenjen, Péterke maga aludjon sokat... Még azt se, hogy jó napot! Nem, ez így nem igazság – hergelte tovább az indulatát –, ha a betegség nem válogat, az ember miért tesz különbséget beteg és beteg között? Az én vegetatív disztóniám nem disztónia!? Ugyanúgy igényli az odafigyelést, a megértést, a barátságot, a szerelmet, igen, a szerelmet, mint a Szászenykájé, azé a... !”

Talán a végletekig feldühíti magát; elfehéredett arccal, ziháló tüdővel hánykolódott volna az ágyán, ha nem nyilall fájdalom a lábikrájába, nem feszíti mozdíthatatlanná a lábfejét. Mindig ez történt, mikor túlzottan felizgatta magát, s a bajon a gyerekes duzzogás mit sem segített. Tűrnie kellett, várnia, hogy a heves izomgörcs magától felenged, nem kúszik mind följebb és följebb, mígnem eléri a szívét, s akkor, igen, akkor mindennek vége... „Kellemes, megnyugtató dolgot kell elképzelnem!” – szuggerálta magát; kapaszkodott Péter két kézzel a kezelőorvosa javallotta reménysugárba: az önszugesztióba. De: sem a szelíden hullámzó tengert, sem a hósipkás hegyek látványát nem tudta maga elé varázsolni – az ismeretlen, sárgaruhás lány feszes fenekét érezte ölen; orrában hajának jázminillatát. S egy pillanatig úgy tűnt, felsóhajthat; a megkönnyebbülés helyett azonban az eddiginél is élesebb fájdalom nyilallt a lábszárába, s újult erővel tört rá a halálfélelem.

A szobában tartózkodó betegek azonnal felfigyeltek Valló Péter fájdalomtól eltorzult arcára, pánikrohamára. Egyikük nővér, orvos után sietett. Ezúttal Vallóné nem intézhette volna el egy kézlegyintéssel Péter betegségét, nem mondhatta volna – mint a szomszédok, ismerősök előtt szokta –, hogy a nagyfiának csak egy kis szívidegessége van; se Jancsi bácsi azt, hogy ficsúrnáthája. Sőt, Vendel sem tarthatott volna kiselőadást a stresszről vagy az agykéreg gátlási folyamatainak gyengeségéről. Egyedül a főorvos leegyszerűsített diagnózisa lett volna helyénvaló, amit Valló Borisnak mondott, látva, hogy az asszony nem akarja vagy képtelen megérteni, miért nem lehet katona a fia: „Tudja, elvtársnő, az olyan érzékeny idegrendszerű ember, mint a Péter, vonzza magához a bajt, bármikor elsülhet kezében a fegyver.”